

הסיבות למאבק הפרקליטים

ליטור פלד, עו"ד

יו"ר ארגון פרקליטי המדינה

ידוע, לפני פחות משנה החלה לפעול נציבות הביקורת הידועה בשם "הנב"מ" אשר, בין היתר, משמשת כמנגנון להגשת תלונות אישיות נגד פרקליטים. ההחלטה להקימה במתכונת זו, שהתקבלה על ידי היועץ המשפטי לממשלה ושרת המשפטים, במסמך קצר, עומדת בבסיס המאבק שאנו מנהלים, מיום הקמתה. לגישתנו, להקמת מנגנון נוסף זה לא היתה הצדקה וכפי שיוצג להלן, מתקיימים לגבי מספר קשיים מעשיים ומשפטיים. יתרה מכך, החששות כי הקמתו של מנגנון נוסף זה תוביל לפגיעה ביכולתם של הפרקליטים לבצע את תפקידם הציבורי, מתממשים הלכה למעשה.

הקמת מנגנון נוסף לביקורת אישית

שרת המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה שהקימו את הגוף שבו והדגישו על כל במה אפשרית, כי הפרקליטות הינה גוף איכותי ומקצועי. היועץ הבהיר בדבריו בועדה לביקורת המדינה, כי: "אני מכיר את עבודת הפרקליטות היטב,

אני מכיר אותה גם מהצד האחר של המתרס, בשעה שפסעתי במשך שנים הרבה במשעולי הסגנונה. הכרתי את העבודה מן הצד האחר והתרשמתי התרשמות גדולה מאיכות העבודה, מהאינטגרטי, מהאתוס הפרקליטותי ומהיכולת הרבה - כפי שהיא מופיעה יום-יום, שעה-שעה - בבתי המשפט. משכך, הייתי משוכנע שאם יוקם גוף כזה, גם הציבור כולו ייווכח לדעת עד מהרה שמדובר בגוף מקצועי נטול פניות, נקי כפיים. אמרתי גם בהזדמנויות לא מעט, שלו הייתה באפשרותי האפשרות להכניס לחדרי הישיבות טלוויזיה, וכל העם היה רואה את הקולות - הייתי פטור מהצורך להקים את גוף הביקורת. דא עקא שהאפשרות הזאת באופן מעשי איננה קיימת, ולכן הובלנו את המהלך הזה".

דברים אלה משתקפים גם בדוחות שמוציא מידי שנה נציב תלונות הציבור המברר תלונות המוגשות כנגד כלל עובדי המדינה וגופים ציבוריים נוספים. מדוחות אלה עולה, כי מספר התלונות שהוגשו נגד הפרקליטות והיקף התלונות המוצדקות הינו בשיעור נמוך אף ביחס ליתר משרדי הממשלה (כ-140 תלונות מתוך כ-3,800 ומתוכן נמצאו בשנת 2013 - 7 תלונות מוצדקות בלבד ואף אלה נגעו בעיקרן להיבטים מערכתיים).

להקמת גוף הביקורת קדמה הקמה של צוות מקצועי שכלל 8 משפטנים בכירים, אשר מינה היועץ המשפטי לממשלה על מנת לבחון את הקמתו של מנגנון ביקורת נוסף. צוות זה קבע, פה אחד, כי נוכח ריבוי גופי הביקורת הקיימים ביחס לפרקליטים ונוכח הסכנה, כי תלונות מהציבור עלולות לשמש ככלי לניגוח הפרקליט ולהחליש את הפרקליט הבודד ואת יכולת עמידתו. אין מקום להקים גוף ביקורת ייעודי אשר יקבל תלונות מהציבור. צוות

זה (להלן - הצוות המקצועי) בחן את היקף התלונות שהוגשו והתבררו בכלל גופי הביקורת השונים - חיצוניים ופנימיים - והטיכול בהם והגיע למסקנה כי "האמירה הנשמעת בהקשר זה כאילו גופי התביעה ובראשם הפרקליטות אינם נתונים לביקורת אינה משקפת את המציאות". הפרקליטים כפופים על פי הוראות דין מפורשות הן למנגנון בקרה היררכי ולדיני המשמעת שחלים על כל עובדי המדינה ובנוסף לכך גם לעינו הפקוחה של בית המשפט והן לכללי האתיקה ולסנקציות החלות על כלל עורכי הדין במדינה. ואכן מי מהציבור שמעוניין בהגשת תלונה יכול היה אז וגם יכול היום לפנות לנציב תלונות הציבור, למבקר המדינה, למבקר הפנימי של משרד המשפטים, לנציב התלונות במשרד המשפטים, לוועדות האתיקה בלשכת עורכי הדין, לשר המשפטים, ליועץ המשפטי לממשלה, לפרקליט המדינה ולמומנים הישירים המפקחים ואחרים על עבודתו של הפרקליט, למשטרת ישראל וככל שמדובר בתלונה הנוגעת להתנהלות בהליך משפטי אף לשופט הדן בתיק. למעשה, מסע הלחצים להקמת הנב"מ החל כבר לפני מספר שנים על ידי גורמים אינטרסנטים רבים שביקשו להחליש את הפרקליטות. הזרז העיקרי היה פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים, אשר זיכה את מר אהוד אולמרט מחלק מכתב האישום - וכידוע לאחרונה התקבל ערעור שהגישה המדינה על פסק הדין. באותה העת פורסמו בתקשורת כתבות נרחבות על הצורך להאיץ את ההקמה בעקבות, כביכול, "כישלון צורב ומהדהד זה". מסע זה לווה בשלל סיסמאות חסרות בסיס שנאמרו בעלמא ובקריאות למסקנות אישיות נגד הפרקליטים. ומשאלה נאמרו שוב ושוב אין זה פלא שרבים בציבור החלו להאמין

לאמירות מופרכות אלה כי כביכול אין על הפרקליטים שום ביקורת וכי "הגיע הזמן" שגם הפרקליטים יהיו מבוקרים.

הנה כי כן, על הפרקליטים הפועלים כשומרי סף, ניצבים בחזית המאבק בפשיעה ובשמירה על שלטון החוק, בוקרו ופוקחו באופן אפקטיבי על ידי כעשרה מנגנוני ביקורת קיימים אשר היוו מארג צפוף של ביקורת.

קשיים משפטיים ומעשיים:

לגישתנו, לא ניתן להתעלם ממסקנות הצוות המקצועי ובפרט כשהן מתריעות מפני סכנה לפגיעה בחוסנו של שלטון החוק. ובודאי שעיסוק בסוגיה כזו מחייב זהירות רבה ושקילה של כל החלופות השונות בהתאם למטרות שרוצים להשיג. שכן, אם הטענה היא כי גופי הביקורת הקיימים אינם אפקטיביים דיים, אזי המטרה צריכה להיות חיזוק גופים אלה. אך אם הטענה היא כי תקלות משמעותיות מתרחשות בשל היעדר בקרה ופיקוח בתהליך העבודה, אזי המטרה היא שיפור תהליכי העבודה והוספת תקני ניהול, שיבירו את הבקרה בזמן אמת. אם המסקנה כי כשלים שכביכול מתרחשים הינם תוצאה של עומסי עבודה ושחיקה, אזי המטרה היא הפחתת העומס על ידי יצירת מנגנוני התייעלות וגיוס פרקליטים נוספים, כמו גם גיבוש אסטרטגיית ניהול משאבי אנוש אפקטיבית, באמצעות הליכי מיון ושימור עובדים איכותיים. ואם הבעיה היא שעבודתם המאומצת והמקצועית של הפרקליטים איננה ניכרת לעין, כפי שחשש היועץ המשפטי לממשלה, כאמור לעיל, הרי שלא הקמת מנגנון ביקורת נוסף, המציב זרקור על תלונות המבקשות להציג את הפרקליט באופן שלילי תוביל לתיקון בהקשר זה, אלא שִׁדְרָש חִיּוּק של מערך הדוברות והנראות של עבודת הפרקליטות לציבור.

פרקליטי המדינה בפעולה: להעצים, לא להחליש את יכולתם

לא זו אף זו, החלופות השונות צריכות להיבחן גם בראי עלות מול תועלת ובפרט לנוכח הקשיים האינהרנטיים שיש בעבודת הליטיגטור והסיכונים שיש בהקמת מנגנון ביקורת נוסף. יפים דבריו של הצוות המקצועי בדוח שהגיש, כי: "פעילות התביעה מלווה באופן אינהרנטי בפגיעה באדם שכנגדו היא מכוונת. פעמים רבות, אצל אותו אדם הרואה את עצמו נפגע מפעילות התביעה קיימת מוטיבציה לעשות ככל יכולתו על מנת "לנצח" במאבק, וזאת בין היתר, באמצעות ניסיון להסיט המאבק מעניינו ומעשיו אל עבר הפרקליט ופעולתו. במציאות זו, כאשר פעמים רבות קיימת מוטיבציה וננקטות יוזמות של ממש לנגח את הפרקליטות ואת הפרקליט הבודד, ועל מנת שלא לפגוע ביכולתה של הפרקליטות לבצע את תפקידה, יש להיזהר ככל כפליים שעה ששוקלים אנו את מידת הכשרתם של כלים מנהליים נוספים לאלה הרבים שקיימים, שיועמדו לרשות הנאשמים, ושלוחותיהם. בתוך כך, יש לוודא כי התועלת בכל מהלך שניזום להקמת גוף ביקורת חדש על התביעה תגבר על הסיכון הנשקף ממנו, וכי לא "נצא מקללים" בהקמת גוף שכזה, שישמש בעיקר ככלי במאבק נגד הפרקליטות".

בסופו של יום, כידוע, הוקם מנגנון הביקורת הנוסף, אך מה שאולי לא ידוע הוא שאין לגוף זה, במתכונת בה הוחלט להקימו, אח ורע במדינות המתוקנות בעולם. הנציבה, ציינה אף היא במספר הזדמנויות, כי: "לנציבות במתכונתה זו אין אח ורע בעולם". מצב חריג זה מחייב דווקא משנה זהירות ובחינה קפדנית עוד יותר של כל הסוגיות ובכלל זה יש לברר מדוע לא קיימת מתכונת כזו במקומות אחרים בעולם. בפועל נראה כי סוגיות חשובות ובסיסיות מתחומים רבים ובכללם מתחום הביקורת, הניהול, דיני עבודה, הדין הפלילי, הדין האזרחי, הדין המינהלי וכיו"ב, נותרו ללא מענה הולם בתהליך הקמתו של גוף זה. נפרט להלן רק מקצת מהסוגיות השייכות לעניין.

איך גוף נולד? סוגיות הכרחיות שיש לבחון:

מהות הגוף - תשובה לסוגיה זו צריכה להיגזר מגיבוש מטרות הגוף, על פי הכשלים שזוהו כביכול. שהרי אם "מה שמקולקל" הן החלטות מדיניות שהתקבלו והיעדר אחידות והנחיות ברורות, אזי נדרשת ביקורת ברמה המערכתית. ואכן זו היתה מסקנת הצוות המצומצם שקבע כי: "מהנתונים האמפיריים שהובאו בפני הצוות עולה כי התחום היחיד שבו יש צורך אמיתי בשיפור הביקורת הקיימת הוא תחום הביקורת על קיומה ויישומה של מדיניות רוחבית בתביעה...".

אף הטענות שבבסיס הקמתו של הגוף הנוסף נגעו בעיקרן החלטות שקיבלו ראשי המערכת בתיקים רגישים של אנשי ציבור. מכאן חייבת להישאל השאלה מה תהא התועלת בבחינת התנהלותו של הפרקליט הזוטר שלא אחראי לקבל החלטות כאלה. במקרה זה יש לבחון האם יש בסיס לקביעה כי דווקא השולח יהיה פטור מביקורת זו בעוד ששלוחו הוא שנושא בה, על אף שרבות מפעולותיו והחלטותיו מקורן דווקא בשולח ובהנחיותיו. הפתרון שבו נקטו לבסוף איננו קשור כלל לטענות שהועלו. מה לכל זה ולעבודתו של הפרקליט מהשורה! מה לזה ולבדיקה כמה

בקשות ארכה מגיש פרקליט, לכמה שאלות התנגד בחקירה הנגדית, כמה זמן טיפל בתיק והאם קו החקירה בו נקט היה מתאים. לעניינים כאלה מתאימים כלי ניהול ובקרה פנימיים יעילים ולא טיפול בדיעבד על ידי מבקרים צמודים בדרך של כתיבת הכרעה מעין משפטית, זאת בשונה מהמיושם בכל משרד אחר ובשונה מהמיושם לגבי כל עובד אחר.

הבחירה בשילוב של ביקורת מערכתית ופרטנית בו זמנית איננה יכולה להיות אוטומטית ולא בכדי היא איננה מתקיימת בגופים רבים אחרים. שכן, ככלל, יתקשה מערך ביקורת לבצע ביקורת מערכתית אפקטיבית אם ידע המבוקר כי ביקורת כזו עלולה לפעול כבומרנג נגדו או נגד חברו והדבר ישפיע, מטבע הדברים, אף על מידת שיתוף הפעולה שלו עם מנגנון הביקורת.

לקביעת מהותו של הגוף, כפנימי או כחיצוני כמו גם להיקף המשאבים הנדרשים ומספיקים לפעילותו יש חשיבות רבה גם כן. כך למשל, ככל שמדובר בגוף פנימי הרי שיש להגביל, ככל גוף פנימי אחר, את יכולתו להעביר ממצאיו לגורמים ולגופים חיצוניים. היקף המשאבים ייגזר גם מהיקף הביקורת שיכול "לספוג" הגוף המבוקר מבלי שזו תשבש את עבודתו ולו בשל תשומות הזמן והעבודה שיושקעו על ידי עובדיו

במענה לפניית המבקרים ובפרט כשעל אותו מבוקר, כמו בענייננו, קיימים מספר רב של מנגנוני ביקורת נוספים.

קביעת סמכויות ונבולות הגזרה והממשקים עם מנגנוני ביקורת קיימים

לכלל ביקורת יש כמוכן השלכות של הרתעת יתר ושל סיכון כפול, אך הסכנה הממשית בהתקיימותו היא עירוב תחומים, בלבול שיטות ושיבוש של הליכים מובנים ומוסדרים. כתוצאה מכך עשויה להתקיים גם פגיעה במבוקר עצמו. כך למשל, בעת שמנהל המשרד עצמו הליך פנימי משמעותי כנגד עובד, על פי כללים מוסדרים החלים על כלל עובדי המדינה, ומחייבים פרוצדורה והגנות מסויימות. התערבות מנגנון ביקורת נוסף בעיצומו של הליך זה עלולה לפגוע בתקינותו ובהגנות הניתנות במסגרתו. הכלל "כל המרבה הרי זה משובח" לא חל בסוגיה רגישה זו.

בענייננו, לכל אחד ממנגנוני הביקורת הקיימים הוענקו סמכויות ברורות ובמרבית המקרים אף זו הוגדרה כסמכות בלעדית שלא יכולה להתבצע על ידי אחרים. כך הובהר בחוק ובתקש"ר כי אגף

אמיראס: אני זוכר שבתחילת דרכי הורה לי שופט לחקור מהר כי "אני צריך לצאת לקופת חולים. יש לך חמש דקות. אני חייב לזוז". זאת היסטוריה ואכן המשפט המקובל שנוצר בנציבות הטביע את חותמו.

ועדיין, מתי נגיע לשינוי במצב הבא: שופטים בבית המשפט המחוזי וגם בשלום - אך במחוזי יותר, ממחרים להביע דעה על תיק כאשר המעורבים יושבים באולם.

השופט אומר לעורך הדין פחות או יותר בנוסח הבא: על פי מה שאני רואה תרד מן התיק הזה. אין לך סיכוי. תגיעו להסדר.

עורכי הדין מוצאים שהלקוחות שלהם אומרים להם: תשמע, "השופט כבר אמר". למעשה השופט מחסל את התיק בקדם משפט בהבעת דעתו מול המעורבים. ואתה שואל את עצמך האם זאת התנהגות הולמת בשלב מוקדם כל כך של הדיון. גם כאן מתקיים המתח שבין צדק לבין יעילות.

הנציב: הייתי עורך דין בשנים שקדמו לשנים שבהן התחלת את דרכך.

הסיפורים שאתה מספר הם כאין וכאפס לעומת הסיפורים שאני יכול לספר על ימי כעורך דין.

לשאלתך השניה, לעניין ההתנהלות בקדמי משפט או ערעור, אני יכול להתייחס לעברי כשופט וכעורך דין. כפי שאמרת בצדק יש והלקוח אינו מוכן לקבל את הבעת העמדה המוקדמת מצד השופט. הוא היה רוצה שערך דינו יטען תחילה.

עורך הדין חייב כלפי הלקוח ייצוג מלא. אך יש ועורכי הדין מתרועעים על שופט על שאיננו נותן הנחיה מראש ואינו מקדם את הנושא. שמעתי גם טענות על שופט היושב כספינקס מבלי שיתן לעורך הדין כיוון מנחה לטענותיו.

וכן חשוב ששופט יאמר את דעתו: מה הוא חושב. יש בכך טעם גם כדי שבעל הדין יקבל הנחיה מלאה. ההנחה היא - וכך צריך להיות - שלשופט יש לב פתוח לשמוע כל טיעון. מניסיוני וידיעתי כשופט, השעות שמקדישים להכנת התיק הן ללא מתאם ויחס לעומת השעות המוקדשות לשמיעה של התיק עצמו. יושבים ימים ולילות כדי לקרוא תיקים על עשרות ומאות העמודים שהם מכילים ואז מתגבשת דעה.

אך קורה לא אחת וגם זאת אני יודע מניסיוני שהרכב השופטים נכנס עם דעה מסוימת ולאחר ששמע טענות הוא מקיים התייעצות חוזרת. ובה השופטים מגיעים לכלל מסקנה כי שינו את דעתם.

צריך להתקיים רצון לשמוע ולהשתכנע גם לאחר שגובשה דעה ראשונית. ודעתי שלי היא כאמור ששופט צריך להביע את דעתו בתחילת המשפט כדי לכוון את הצדדים בטיעוניהם אם מדובר בקדם ערעור או קדם משפט - ולא בשלבים אחרים. בכל מקרה צריך להזהר שלא לכפות פשרה על בעלי הדין.

אקסלרד: אכן חשוב לי לשמוע את דעתו המכוונת של שופט גם אם אין זה אומר שאקבל אותה.

עפרי: מה דעתו של אדוני לכך שאתה מוצא בתקשורת תכנים תוך כדי ניהול הליך ובהם התקשורת שופטת את השופטים תוך הורדת קרנם. אם הסוב יודיע הפך לאות מתה האם לא ראוי לשנות זאת.

אקסלרד: ולהחזיר את המשפט מכיכרות השוק אל בית המשפט הנציב: שני טעמים מאחורי כללי

הסוב יודיעה: הראשון, לשמור על טוהר השיפוט. משפט בבית המשפט ולא בכיכרות השוק וללא השפעה על השופט ועל העדים.

הטעם השני, לשמור על אמון הציבור במערכת. שהרי מה קורה עם מתקיים משפט בכיכרות וניתן "פסק דין" בכותרות.

אם פסק דינו של השופט תואם את הפסיקה הציבורית מפי התקשורת - תישמע דעה כי השופט הושפע. ואם פסק דינו של השופט סותר אותה - תישמע הדעה כי "אבד הצדק במדינה".

עם התפתחות ההגנה על חופש הביטוי צומצמו כללי הסוב יודיעה והמציאות הנוספה ושינתה מצב מפני שאי אפשר כמעט לאכוף את הכללים הקיימים - אתם הזכרתם קודם את עידן הפייסבוק ברשת - כך שיש לעיתים קושי לאכוף צווי איסור פירסום.

אכן, בעניין הסוב יודיעה נחצה הגבול מזמן. השאלה היא האם אפשר לאכוף ולשמור על הגבול הזה. אינני בטוח.

אקסלרד: לא נותר לי אלא לאחל לאדוני המשך הצלחה מלאה בתפקידך החשוב.

המשמעותי מוגדר המעשה המשמעותי שמפניו על העובד להישמר; בכללי האתיקה מוגדרת העבירה האתית ואף בחוק מבקר המדינה מוגדר המעשה שבגיניו תתקיים ביקורתו של נציב תלונות הציבור. רק במסמך להקמת הנב"מ לא הוגדר המעשה שעליו תתקיים ביקורת. נקבע כי ניתן להגיש תלונה בגין התנהגות אשר הנציב יבדור, ככל שמצא שיש מקום לבררה. דהיינו הגדרת המעשה נתונה בדו-עבר לסמכותו של המבקר. דבר משונה שלא מתקיים כמובן ביתר מנגנוני הביקורת הנ"ל.

המשך מעמוד 15 / הסיבות למאבק הפרקליטים

וועדות האתיקה בלשכה לברור ולדון בתלונות בעניינים אתיים. בנסיבות אלה, כשמנגנוני הביקורת המוסמכים הקיימים מכסים את מגוון התלונות האפשריות, לרוב אף באופן בלעדי, לא ניתן להוסיף להם מנגנון ביקורת נוסף. אין צורך בכך והדבר יוביל לשיבוש ולכפילות. בהקשר זה נציין קושי נוסף: בעוד שבכל יתר מנגנוני הביקורת והבקרה הובהר הדבר הבסיסי ביותר - מהו המעשה שבגיניו צפויה להתברר תלונה אישית נגד המבוקר. כך מוגדר בחוק העונשין המעשה הפלילי; בחוק

הסמכות לברור נתונה למשטרת ישראל, לה הוענקו בדין סמכויות מיוחדות. נציב תלונות הציבור, שאף סמכותו הוגדרה והוסדרה מברר תלונות מסוג אחר: "אם נושא התלונה הוא מעשה - לרבות מחל או פיגור בעשייה - הפוגע במישרין במתלונן או מונע ממנו במישרין טובת הנאה, ואם המעשה נעשה בניגוד לחוק או ללא סמכות חוקית או שלא לפי סדרי מינהל תקין, או שיש בו משום נזק או נזק פוטנציאלי או אי-צדק בולט". חוק לשכת עורכי הדין מסדיר את סמכות

חקירות משמעת בנציבות שירות המדינה הוא שמופקד על חקירות המשמעת של כלל עובדי המדינה. הביקורת האישית על עובד המדינה נעשית במערך מובנה, אחיד ומחייב וכך נכון ומחוייב שיעשה גם ביחס לפרקליטים. כן הובהר כי "אין להקים במשרד ועדות פנימיות לברור תלונות וחשדות בדבר עבירות משמעת ועבירות פליליות שעובדי המשרד נחשזו שעברו אותן". כשמדובר בתלונות הנוגעות לעבירות פליליות הרי שחוק סדר הדין הפלילי קובע מפורשות כי

ב"חיפוש האשמים" אלא התמקדות בבחינה צופה פני עתיד במטרה לחזק תהליכים פנימיים ולשפרם. גישה זו אף נובעת, מהבנה בסיסית כי כל עובד יכול לטעות ולכן התעסקות בחיפוש "האשם" בכל טעות שמתרחשת היא איננה הוגנת, היא מרתיעה ומחלישה והיא אף לא תוביל לתיקון של ממש. ביקורת זה ערך חשוב, והיא מחוייבת המציאות בכל אירגון ובכל גוף מינהלי. איננו חוששים מתהליכים המבקשים לשפר במבט צופה פני עתיד את התנהלות הפרקליטות. אלא מתהליך המאפשר הטלת דופי בפרקליט הבודד, הנמצא בחזית בשם שולחיו וצריך לחשוש שכל צעד החלטה או אמירה עלולים להביא עליו הליך ביקורת, הכולל מסקנות אישיות. איננו חוששים אף מביקורת פרטנית. ביקורת נמצאת בבסיס ההליך המשפטי והיא מבוצעת גם כלפיו במסגרת מנגנוני הביקורת הקיימים שהוסדרו כדבעי. החשש הוא שמנגנון ביקורת ייעודי, שגבולותיו אינם ברורים, ישמש גורמים אינטרסטיים לניגוח הפרקליט הבודד ויוביל בשל כך להתרעת פרקליטים רבים ולפגיעה בעבודתם בהגנה על שלטון החוק. תלונות בנין כל אמירה והחלטה במסגרת ההליך המשפטי ואיזונים על הגשת תלונות ישבשו את ניהול ההליך ויקשו על הפרקליטים לבצע את שליחותם. הנציבה עצמה ציינה בראיון לביטאון הלשכה כי: "די בכך שתלונה התקבלה (כדי) להדיר שינה מהעניינים".

הביקורת האישית, בדמות הליכי בירור משמעותיים ופיליליים מגדירה את דרישות הסף ובאה רק כהשלמה לעיצוב העצמי של האירגון מבחינה מקצועית ואתית. עיצובו של הרף הוא הכללי העיקרי שיוביל לאופיו, למעמדו, ליוקרתו ולרמתו של הארגון כמו גם של פרטיו. אמצעי המשמעת והענישה ומנגנוני השיטור לסוגיו הם כלי אחרון ולא העיקר. לכן התחושה היא כי גם של החמצה. במקום להוביל ביחד ובשיתוף הקמה של מנגנון שיבחן דרכים לשיפור מערכתו ולהתייעלות מוביל העיסוק בחיפוש אחר אשמים למגננה ולסגירות.

ככדי סברו חברי הצוות המקצועי שמבין כלל מנגנוני הביקורת הקיימים הבקרה של המנהלים הינה האפקטיבית והחשובה ביותר. בהקשרה של סוגיה זו ברור עוד יותר מדוע ההשוואה שעושים, לא אחת, לנציבות הביקורת על השופטים איננה נכונה. שכן לגבי השופטים לא מתקיימים כל מנגנוני הביקורת הרבים הקיימים על הפרקליטים ובכללם הליך הבקרה ההיררכי של פיקוח על התנהלות יומיומית מצד הממונים הישירים והעקיפים, מנגנון הביקורת של מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור ומנגנון הביקורת בועדות האתיקה בלשכת עורכי הדין, כמו גם הוראות התקשי"ר ויחידת המשמעת בנציבות שירות המדינה. ביחס לשופטים אף מתקיימות הגנות חשובות ומשמעותיות שהוסדרו כדין, שאינן מתקיימות בענייננו.

**למי כפוף המבקר?
מי מבקר את המבקר?**

גם לסוגיה משמעותית זו יש נפקות רבה בעת הקמתו של גוף חדש. כל גורם חייב להיות חלק ממבנה ארגוני כלשהוא ועליו לדווח על פעילותו לגורם בכיר ממנו שגם מוסמך לפקח עליו. מי רשאי ומוסמך לדון במחלוקות שמתגלעות בין המבוקר לבין המבקר? בגופים ציבוריים ופרטיים ישנה ועדת ביקורת שדנה במחלוקות בין מסקנות המבקר לטענות המבוקר ואף מוסמכת להכריע בהן. בגופים ציבוריים ופרטיים מונחת תוכנית העבודה השנתית לאישורה המוקדם של ועדת הביקורת.

אופן קיומה של הביקורת

כמסגרת תהליך זה נדרשת הכרעה ברורה בדבר אופיו של הגוף ואופן התנהלותו. האם ייעודו בהסקת מסקנות אישיות? או שמא יתורן לשיפור תהליכים מבניים בראייה צופה פני עתיד? והאם בכלל יכול ורשאי גוף ביקורת לעסוק ב"חיפוש אשמים"? מטרתם של תהליכי ביקורת אחרים, הנעשית במנגנון ביקורת מקצועי, איננה עיסוק

ביחס למעשה משמעותי או אתי. ומה ביחס לחשדות החמורים והמצערים בעניינה של עו"ד רות דוד? גם אלה ואולי במיוחד אלה צריכים להיבחן במלואם על ידי הגורם המוסמך לכך - משטרת ישראל ולא על ידי הנב"מ שחסר בסמכות באמצעים וביכולות שיש למשטרה. ממילא, משהמעשים הנחשדים נוגעים לשיקול דעת, אשר אינו מבוקר על ידי הנב"מ, לפי מסמך ההקמה, אף לא היה בכוחה של הנב"מ כדי למנוע אותם, ככל שהתרחשו, גם אם היתה קיימת בתקופה הרלבנטית.

אף לא יעלה על הדעת שגוף הנב"מ יהפוך למעין ערכאת ערעור של בתי המשפט השונים ובכללם בית המשפט העליון או למעין משפט חוזר או יחליף את השופט היושב בדיון. משהוכרעה סוגיה או אם לצד שכנגד היתה הזדמנות להעלות טענה והוא נמנע מכך, אין הצדקה כי הפרקליט המטפל ידרש פעם נוספת לכל אותן סוגיות רק משום שמי שפסק הדין הוכרע נגדו מבקש להעלותן מחדש.

בדומה לכך, אף הערכת תפקודו של עובד והתאמתו איננה יכולה להיעשות על ידי הנב"מ אלא על ידי הגורם המתאים לכך - השרשרת הניהולית. הפרקליטים הרי עובדים במערכת היררכית ובמסגרת כזו חלק בסיסי באחריות המנהל היא לבצע בקרה ופיקוח על עבודת הכפופים לו הן "בזמן אמת" והן בדיעבד. מנהל הוא זה שמקצה את המשימות והמשאבים, נותן את ההנחיות לביצוע המשימות וכחלק משרשרת זו, אחריותו גם לברר תלונות שמתקבלות מגורמים שונים. זהו חלק משמעותי בעבודתו של מנהל ולא ניתן להעבירה לגורם חיצוני. שכן, רק לגורם זה הסתכלות רחבה על מכלול ההתנהלות של העובד וראיה נכונה של מורכבות תהליכים המתנהלים. בשונה מתלונה לנב"מ המטילה זרקור על ארוע נקודתי, במנותק מיתר מאפייניו של אותו עובד ושל מכלול משימותיו. למנהל הישיר והעקיף יש גם כלים חשובים ומידתיים לטיפול ולהסקת מסקנות בקשר לאותה תלונה ולא

זאת ועוד, בגופי ביקורת אחרים גדרי הסמכות הובהרו באופן מפורש כמו גם הממשקים ביניהם, הרי שבענייננו התוותה סמכות כללית, בלתי מוגבלת ובלתי מוסדרת אשר מובילה לכפילות של ממש. כך למשל הסדירה נציבות המשמעת את אחד הממשקים שבינה לבין המשטרה, כפדט ביחס לבירור תלונות בעניינים שאינם "פיליליים מובהקים". קביעת הגורם המתאים לחקירת תלונות במקרים אלה מתבססת, לפי הנחיה מפורטת שפורסמה, על שיקולים שונים. אך היה ברור לגוף המשמעת שאין הוא חוקר חשדות למעשים פליליים מובהקים, מה שלא כך בענייננו.

זאת ועוד, במדינת חוק מתוקנת כל גוף צריך לפעול בדלת אמותיו של החוק שהסמיך אותו ולא ניתן לבטל את הסמכות שהוקנתה לגוף מסויים ושהוגדרה בדבר חקיקה בדרך של החלטה. **בפרט כשכל אחד מההסדרים הקיימים הוקנו הגנות וזכויות בסיסיות והכרחיות** אשר אינן מתקיימות במנגנון הביקורת החדש. לכן פעולת הנב"מ במקום הגוף המתאים שהוסדר אף באופן שוויוני לכלל עובדי המדינה או עורכי הדין, משמיטה את ההגנות והזכויות שניתנו במסגרת של הגוף המוסמך. בענייננו נטען כי מאז הקמת הנב"מ, ביקורת הפנים של המשרד איננה "נכנסת לפרקליטות". האם יש בכלל אפשרות כי תופקע האחריות של מבקר הפנים במשרד שתפקידו קבוע בדיון, מלבצע ביקורות על הפרקליטות? האם יש אפשרות לבצע את מלאכתו של גורם שסמכותו הוגדרה בהוראות דין מפורשות, במקומו?

מכאן שלגבי המעשה הפילילי, המשמעותי, האתי והמעשה המבוקר על ידי נציב תלונות הציבור שהוסדרו בדבר חקיקה אשר חל באופן מפורש על הפרקליטים אין מקום לבירור על ידי הנב"מ במקום הגופים המוסמכים לכך. בוודאי לא יעלה על הדעת שעבודת המשטרה תעשה על ידי הנב"מ שאיננה אוהזת בסמכויות, באמצעים, וביכולות שהוקנו למשטרה בחוק שכנגדם אף הוקנו הגנות מתאימות. כך גם

**סכנת הפגיעה בפרקליטים
ובעבודתם הולכת
ומתממשת – ניסיון השנה
האחרונה**

כבר במהלך החודשים הראשונים לפעילותו של הנב"מ במהלכם מוגשות תלונות מהציבור, הצטבר ניסיון המלמד יותר מכל כי יש בסיס מוצק לחשש כי "פתיחת ומיסוד המסלול החדש "המזמין" תלונות כנגד פרקליטים מהווה סיכון עצום שעלול לפגוע בעצמאות התביעה ובנחישותו של הפרקליט בנהלו המאבקים עם יריבים באולמות בתי המשפט". אנו רואים לנגד עינינו כיצד נעשה שימוש בגוף זה, אם באמצעות הגשת תלונות ואם באמצעות איומים על הכוונה להגישן, על מנת להחליש ולהרתיע את הפרקליטים וזאת בכל עניין הנוגע לעבודתו היומיומית. בכלל זה בנוגע לאופן ניסוח תצהיר בתיק אזרחי, צירוף או אי צירוף מסמך לתשובת המדינה בתיק, שאלות הנשאלות בחקירה נגדית או התנגדויות לשאלות ועמידת פרקליטים על עקרונות חשובים במהלך משא ומתן לפשרה. תחושתם של פרקליטים רבים היא שהקמת הנב"מ היא "קו

פרשת המים" שיביא לשינוי ה-DNA הפרקליטות וכי החשש מפני תלונות בגין כל מהלך ובגין כל צעד שיעשה הפרקליט הבודד יוביל לפרקליטות הססנית, חלשה ובירוקרטית.

לצערנו, לאופן התנהלות הנב"מ יש תרומה לדאגות ולחששות שאנו מעלים. הבהרנו לא אחת, כי מתן מענה לתלונת הפונה בדמות של הכרעה או מעין פסק דין, שבפתח הדברים אף מצויין כי: "הגיעה עת ההכרעה", ועשוי לשמש כראייה בהליך משפטי, חושף את הפרקליט לסיכונים בלתי מוצדקים, שאף עובד אחר לא היה מוכן להם. ברור גם כי לחתימה על הסדר עם ועדת האתיקה, שעליו נודע לנו רק באקראי והוא בוודאי לא נעשה בהסכמתנו, לפיו תלונת המוגשות לועדת האתיקה, על פי סמכותה המוסדרת בדין יועברו לנב"מ אשר תערוך לגביהן בירור פנימי ולאחר מכן תשיבן לועדת האתיקה בצירוף ממצאים ומסקנות, יש תרומה של ממש לחששות המתגברים. כמו גם לעובדה כיפרקליטים מגלים, רק באקראי, כי תיקים בהם טיפלו נמצאים בידי הנב"מ. כך גם כאשר מועבר לפרקליט מכתב

דרישה להתייחס לתלונה המעלה כביכול חשש "להתנהלות בלתי תקינה" כאשר התלונה עצמה איננה מצורפת ולא נמסר מי הגורם המתלונן. סיום הטיפול בתיק נגד ארגון פשיעה שלוה לעיתים בסיכון חיים, לא יכול להיות סיבה לקבלת תלונה כנגד הפרקליט המטפל בדרישה לקבל הבהרות והסברים לאמירות ולפעולות שנקטו בהליך ההוכחות, תחת עינו הפקוחה של בית המשפט. כך או אחרת, הרי שלא אופן ההתנהלות במוקד העניין ויש להניח שהיא בחלקה נובעת מטעויות בתום לב, אלא עצם הקמתו של גוף ייעודי, הנתפס ככלי לניגוחו של הפרקליט הבודד ולהחלשתו. הקמתו של מנגנון נוסף, במקום שמנגנוני ביקורת אחרים מוסמכים לפעול, על פי דין וכוללים הגנות וזכויות חשובות, ישנם קשיים משפטיים ומעשיים לא מבוטלים, כפי שפורט לעיל. ובנוסף על כל אלה, אין לכך הצדקה והנזק, לגישתנו, והסיכונים עולים לאין שיעור, על התועלת, ככל שישנה. הנזקים והסיכונים כבר ניכרים בשטח – אם בשל החלשת הפרקליטים באמצעות איומים ותלונות ואם בשל פגיעה במרקם

החשוב והעדין שקיים בפרקליטות ובמשרד המשפטים.

המאבק שמנהל ארגון הפרקליטים איננו מאבק כספי. בתחילתה של הדרך ידענו כי אנו נדרשים להיאבק על זכויות שנפגעו ועל הגנות שנמנעו אך עם הזמן התחוויר לכולנו שלא רק זכויותיו של הפרקליט הבודד במרכז העניין אלא גם דמותה של הפרקליטות וחוסנו של שלטון החוק. מדובר במאבק חשוב, אולי המשמעותי ביותר שידע ארגון הפרקליטים עד היום. אומץ ליבו ותעוזתו של הפרקליט המטפל, לעתים בתיקים סבוכים ומורכבים המצריכים קבלת החלטות קשות, הינם חלק בלתי נפרד מיכולתו להגן על הציבור. מערך תביעה עצמאי ואפקטיבי הפועל ללא מורא הוא הכרחי על מנת שנוכל, בין היתר, להמשיך למלא את השליחות הציבורית בהגנה על בטחון הציבור ועל נכסיו ולהמשיך לעמוד על כללים ועקרונות שהשתרשו במדינת ישראל לפיהם אין אדם בישראל – רם ככל שיהיה, בעל ממון או שררה ככל שיהיה – שהוא מעל החוק.

המשך מעמוד 23 / "עולם המשפט והאינטרנט צריכים לנהוג זה בזה כשני דורבנים... לאט ובזהירות"

משתמשת הלשכה באתר האינטרנט ובדף הפייסבוק להפצת מידע חיוני לעורכי הדין. עו"ד נווה שעמד בראש ועדת האתיקה סיפר על המאמץ לעדכן את כללי הפרסום באופן שיתאימו לרשת ואמר שלמרות השינויים בכללים עדיין מוגבל עורך הדין ביכולת לפרסם עצמו. במושב זה ציינת, שבמחקר שנעשה בארה"ב, נמצא לפני כשנתיים 4.333 בלוגים משפטיים ברשת. שופטי הערכאות השונות ציטטו מהכתב בבלוגים אלה 200 פעמים:

זאת, כהוכחה לתפיסתם כי ניתן למצוא ברשת הרחבה לדוקטרינות משפטיות קיימות ורעיונות יצירתיים לדוקטרינות חדשות גם כתבת עיתון "הארץ" לענייני משפט רויטל חובל, סברה כי האינטרנט מאפשר שיח ציבורי מרתק וחשוב על המשפט. לדבריה השתנו שגרות העבודה של העיתונאי המשפטי. רויטל חובל העידה על עצמה כי היא ממעטת בקריאת עיתונים ותחת זאת היא מייחדת זמן לסקירה רחבה של פרסומים משפטיים ברשת. בנוסף,

לצד כתיבתה לגרסא המודפסת של עיתון "הארץ", במהלכם של משפטים של אישי ציבור וידוענים אחרים, היא מעדכנת בזמן אמת ראמצעות הטוויטר, על המתרחש באולמות הדיונים, ומרשה לעצמה להעריך מה יהיו התוצאות המשפטיות, הערכה שהעיתונות המסורתית נמנעת ממנה. רויטל חובל סבורה שהימנעות מנוכחות ברשתות הינה טעות אישית וממסדית, ובתגובה אמר שופט בית המשפט העליון, אורי שוהם, שמערכת המשפט מחפשת את דרכה לנוכחות נכונה ברשת,

ולאור מגוון הפגיעות המתרחשות ברשת ברום לזכויותיהם השונות של העומדים לדין, שומה על המערכת לכלכל צעדיה בזהירות ואמר: "המשפט והאינטרנט צריכים לנהוג זה בזה כשני דורבנים... לאט ובזהירות".

שוכט בית המשפט העליון, יצחק עמית: "תביעות לשון הרע הפכו לסכורט לאומי"

במושב שעסק בלשון הרע ובזכות להשכח – שהנחה הפרשן המשפטי של "כלכליסט" עו"ד משה גורלי,